

Spis treści

Słowo Dyrektora	3
Słowo Starosty Tarnowskiego	4
Artykuły z cyklu „Teoria i praktyka”	7
Sprawozdania z konkursów i uroczystości, które odbyły się w roku szkolnym 2005/2006	30
Tabelaryczne zestawienie wyników konkursów w roku szkolnym 2005/2006	53
Propozycje warsztatów, kursów i szkoleń realizowanych przez doradców SCE w roku szkolnym 2007/2008	59
Formy nieodpłatne	59
Formy odpłatne	68
Formy dla nauczycieli wszystkich specjalności	80
Dodatkowa oferta SCE	86
Kursy kwalifikacyjne	93
Propozycje tematów szkoleniowych rad pedagogicznych	96
Kalendarz konkursów i imprez na rok szkolny 2007/2008	103
Regulamin publikacji	104
Zeszyty metodyczne SCE	107

Słowo Dyrektora

Szanowni Państwo,

Z prawdziwą przyjemnością oddajemy w Państwa ręce połączony, czternasty - piętnasty, numer Biuletynu SCE, w którym znajdziecie m.in. sprawozdania z konkursów i uroczystości zorganizowanych przez Samorządowe Centrum Edukacji w Tarnowie w ubiegłym roku szkolnym oraz nowe propozycje form doskonalenia na rok 2007/2008.

Mamy ogromną satysfakcję, że szkoły tak licznie i ochoczo włączają się w działania SCE. Uczniowie chętnie sprawdzają nabyte wiadomości i umiejętności w konkursach, natomiast nauczyciele wzbogacają swoją wiedzę na konferencjach i warsztatach organizowanych przez doradców metodycznych SCE.

Jesteśmy jednym z nielicznych ośrodków doskonalenia, który oferuje formy aktywizujące często całe lokalne środowiska. W nasze przedsięwzięcia włączają się nie tylko nauczyciele i uczniowie ale, wyższe uczelnie i wiele innych instytucji także rodzice, katecheci i przedstawiciele władz lokalnych. Wyrażamy wdzięczność Wszystkim, którzy współpracują z naszą placówką. Szczególne podziękowania chcemy złożyć, na ręce Panów Starostów, Burmistrzów, Wójtów, Naczelników Wydziałów Edukacji, dla władz samorządowych, które swoim patronatem i obecnością podnoszą prestiż naszych działań.

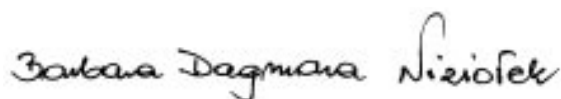
Państwa zachęcamy do dalszego śledzenia comiesięcznego kalendarza form i odwiedzania naszej strony internetowej www.sce.pl, gdzie znajdziecie Państwo aktualne informacje o pracy SCE.

Zapraszamy także do dzielenia się swoją wiedzą i doświadczeniem na łamach Biuletynu oraz na naszej stronie internetowej, gdzie uruchomiliśmy rubrykę „**Teoria i praktyka pracy nauczyciela**”. Będziemy tam sukcesywnie zamieszczać różnego rodzaju materiały z zakresu teorii i praktyki przydatne w pracy zawodowej nauczycieli i wychowawców.

Serdecznie zapraszamy Państwa do współpracy z nami przy współtworzeniu tej strony. Będziemy wdzięczni za nadsyłane opracowania, które prosimy przekazywać na adres e-mail: sekretariat@sce.pl.

Serdecznie zapraszam do współpracy.

Dyrektor
Samorządowego Centrum Edukacji
w Tarnowie

Słowo Starosty Tarnowskiego

Państwo
Starostowie, Burmistrzowie i Wójtowie
Dyrektorzy szkół i placówek oświatowych
Nauczyciele, wychowawcy

Edukacja młodzieży jest jednym z najważniejszych zadań, jakie realizuje Powiat Tarnowski. Istnieją ściśle powiązania, wzajemne wpływy i relacje między różnymi płaszczyznami życia społecznego, a edukacją. Mając to na uwadze, a także realia środowiska wiejskiego, Starostwo opracowało strategię oświatową oraz określiło główne cele polityki edukacyjnej. Zawiera ona między innymi kwestię podnoszenia poziomu procesu dydaktycznego i wzrostu kwalifikacji kadry pedagogicznej poprzez zorganizowanie systemu doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz doradztwa metodycznego. W tym celu utworzona została powiatowa placówka zajmująca się tymi zagadnieniami - Samorządowe Centrum Edukacji.

W wyniku zawartych porozumień z innymi samorządami wykonuje ona także dla nich z powodzeniem usługi z zakresu doradztwa metodycznego, doskonalenia nauczycieli i wspierania szkół w ich rozwoju. Stworzony został model doradztwa metodycznego mający ciągłość programową: od przedszkola do szkoły ponadgimnazjalnej. Nawiązanie współpracy ze szkołami wyższymi, innymi podobnymi ośrodkami stwarza możliwość organizowania na miejscu szkoleń dla nauczycieli na wysokim poziomie i relatywnie obniża ich koszty. Oprócz zadań związanych z doradztwem metodycznym i doskonaleniem nauczycieli, Centrum organizuje szereg konkursów zainteresowań i wiedzy dla uczniów z poszczególnych typów szkół. Rokrocznie bierze nim udział kilka tysięcy uczniów, którzy rywalizując pogłębiają swoją wiedzę i rozwijają zainteresowania. O wysokim poziomie merytorycznym pracy Centrum świadczą wydawane publikacje, których autorami są nauczyciele, doradcy metodyczni i pracownicy naukowcy (Biuletyn SCE, Zeszyty metodyczne) oraz dokonywane oceny przez nadzór pedagogiczny.

Obecnie placówka swoim oddziaływaniem obejmuje 92 przedszkola, 220 szkół podstawowych, 64 gimnazja, 37 szkół ponadgimnazjalnych. Świadczy swoje usługi dla ponad 5 500 nauczycieli. W kilkunastu konkursach wiedzy w roku szkolnym 2006-2007 wzięło udział 7310 uczniów. Nastąpiło także zwiększenie form udzielanej pomocy metodycznej dla nauczycieli: W roku szkolnym 2006 - 2007 odbyło się 670 konsultacji indywidualnych dla nauczycieli, konsultacji zespołowych 40 dla 227 uczestników, zespołów samokształceniowych 95 dla 503 uczestników, szkoleniowych rad pedagogicznych 45, w których uczestniczyło 790 nauczycieli, lekcji pokazowych dla 26 nauczycieli, w których wzięło udział 86 uczących, warsztatów 105 i uczestników w nich 2360, konferencji 27 z 563 uczestnikami oraz szereg spotkań z wydawnictwami podręczników. Odbyło się 9 szkoleń dla kierowniczej kadry oświatowej. Wzięło w nich udział 312 uczestników. We wszystkich wyżej wymienionych formach uczestniczyło 5511 nauczycieli. Wszystkich form szkoleniowych było natomiast 1017. Analizując powyższe wymienione formy należy pamiętać, że jest to powiatowy ośrodek doradztwa metodycznego i doskonalenia nauczycieli mający ograniczony zasięg i dysponujący dostosowaną liczebnie do jego wielkości kadrami.

Szanowni Państwo

Mając na względzie powyższe informacje oraz fakt sprawnego merytorycznie i konstruktywnego organizacyjnie zarządzania placówką przez Panią Dyrektor, zapraszam do współpracy z Centrum w roku szkolnym 2007-2008. Mam nadzieję, że załączona bogata oferta szkoleniowa zadowoli Państwa oczekiwania.

Z poważaniem

Mieczysław Stas

Starosta Tarnowski

Artykuły z cyklu „Teoria i praktyka”

dr Edmund Juško

Naczelnik Wydziału Edukacji Starostwa Powiatowego w Tarnowie

REFLEKSJA O WYCHOWANIU W SZKOLE

W obecnej trudnej rzeczywistości zarówno politycznej, społecznej jak i ekonomicznej jaka występuje w naszym kraju, problem wychowania młodego pokolenia jest jednym z najważniejszych zadań jakie stoją przed osobami publicznymi; politykami, duchownymi, uczonymi, dziennikarzami, artystami, ludźmi sportu oraz organizacjami, stowarzyszeniami, instytucjami, organami władzy zarówno państwowej jak i samorządowej.

Szybkie przemiany społeczne zachodzące w Polsce w ostatnich latach przyczyniają się do brutalizacji życia codziennego. Wiadomości telewizyjne i prasowe pełne są informacji o konfliktach, porwaniach, gwałtach, rabunkach i morderstwach. Wydają się, że otacza nas tylko agresja, przed którą nie ma ucieczki. Życie codzienne dostarcza wielu przykładów świadczących o przejawach agresji wśród ludzi. Wyrazem jej nie są już tylko wojny, porwania zakładników, ale wzajemne kontakty międzyludzkie. Coraz częściej w sytuacjach dla nas trudnych reagujemy agresywnie - krzykiem, biciem, płaczem. Brutalizacja, przemoc i agresja w różnych postaciach przenika więc do życia rodzinnego i szkolnego, kultury masowej, a także rozrywki. Często akty agresji kierowane są na osoby przypadkowe i nie wiążą się z żadnymi konkretnymi sytuacjami. Zaburzenia w międzyludzkim komunikowaniu się, nigdy nie są wywoływane przez jedną przyczynę.

Dzieci i młodzież obecnie ulegają także różnym ich wpływom. Brutalizacja w mediach, brak zainteresowania ze strony rodziców dziećmi, chęć bycia w centrum zainteresowania swoich rówieśników powoduje, iż zachowania agresywne są coraz częściej powszechnym zjawiskiem w naszych szkołach. Współczesny, racjonalnie myślący nauczyciel musi jednak podejmować próby minimalizowania tej niekorzystnej tendencji. Tymczasem często nauczyciele i pedagodzy udają, że problemu po prostu nie ma. Uważają, że jego nagłaśnianie tylko nadwerży ich reputację i pogorszy wizerunek. Jest to niezwykle naganne, gdyż jest to równoznaczne z przyznaniem się do braku kompetencji wychowawczych

Szukając wsparcia psychicznego, poczucia akceptacji ze strony otoczenia, bez podejmowania głębszych refleksji, uczniowie wybierają to, co jest pod ręką. Ważnymi czynnikami naruszającymi stabilność życia emocjonalnego i intelektualnego młodych ludzi są media, głównie telewizja, gry komputerowe i internet. Rzeczywistość kultury, zredukowana jest do rozrywki przepełnionej brutalnością i seksem. Spada także rola autorytetu. W razie utraty zaufania do obecnego autorytetu, uczniowie nie szukają następnego. Trzeba więc w szczególności dążyć do odbudowy autorytetu nauczyciela, gdyż jego brak powoduje, że uczniowie im nie ufają, a tym samym nie próbują informować ich o doznawanej przemocy.

Chaos w sferze wartości wyciska na uczniach swoje destrukcyjne piętno. Zadaniem więc wszystkich, którzy mają kontakt z dziećmi i młodzieżą jest uświadamianie i dawanie im pozytywnych wzorców oraz wartości. Problemy z wychowaniem młodego pokolenia narastają w Polsce od wielu lat, ale w ich rozwiązywaniu odwrócono perspektywę. Nie zastanawiano się czego i jak należy wymagać od dziecka, natomiast dyskutowano czego dorosłym nie wolno i na czym polegają ich winy w stosunku do dzieci i młodzieży. Prowadzone były uczone dysputy nad prawami dzieci - uczniów, zapominając przy tym o ich obowiązkach.

Dezorientacja społeczeństwa w zakresie podstawowych wartości, na których powinno by oparte nasze życie społeczne, w dużej mierze miała negatywny wpływ na rodzinę i szkołę, czyli dwie naj-

ważniejsze instytucje zajmujące się wychowaniem. Powierzchowne teorie i różne utopie pedagogiczne, które z całą powagą głoszone są w mediach, często także przez instytucje zajmujące się kształceniem i doskonaleniem nauczycieli powodują, że gubimy własne polskie tradycje pedagogiczne oraz osobiste spostrzeżenia wynikające z codziennego trudu wychowania. Raz po raz pojawiają się w polskiej szkole różne ekscesy w większości zawinione przez uczniów, spotykamy się z brutalnością i przemocą młodzieży nawzajem wobec siebie i agresją w stosunku do dorosłych. To wszystko jest wynikiem zbytnej tolerancji, źle pojętej wolności i odpowiedzialności młodych ludzi za swoje zachowanie. Brak jest w młodym pokoleniu poczucia odpowiedzialności za swoje czyny. Odpowiedzialność jest ważnym elementem wychowania. Każdy z nas winien być odpowiedzialny za własny rozwój intelektualny oraz jakość kontaktów z innymi ludźmi. Z poczucia odpowiedzialności wyrastać powinny pozytywne dyspozycje, takie jak uczciwość, praworządność, zdyscyplinowanie społeczne, czy zdolność zespołowego działania. Są cechy i działania, których niedostatek jest dziś wyraźnie odczuwalny w naszym społeczeństwie.

W przypadku uczniów, nauczyciele - wychowawcy winni przekazywać im treści obowiązków uświadamiając, że odpowiedzialność ściśle łączy się z pojęciem pracy nad własnym rozwojem. W miarę upływu czasu traci ona cechy indywidualne i przeradza się w odpowiedzialność rozumianą jako obowiązek wobec innych. Obowiązkiem podstawowym każdego ucznia jest uczenie się, czyli aktywne uczestniczenie w procesie nauczania, a z tym bezpośrednio wiąże się odpowiedzialność za rezultaty własnej pracy. Uczeń musi zrozumieć, że sam ponosi odpowiedzialność za uczenie się.

Istotnym elementem wychowania jest także wpajanie uczniom idei własnej godności i dostrzeganie jej u innych ludzi. Nie wolno zapominać o godności własnej, ale należy szanować godność innych. Idea poszanowania godności własnej i innych jest niezwykle ważna. Brak jej powoduje bowiem zatracenie samodzielności, bezsilność, bezsensowność własnych działań. Nasza polska rzeczywistość zbyt mało dba o godność obywatela jako jednostki społecznej, podobnie polska szkoła nie rozwija wśród uczniów poczucia godności. Dominuje często jeszcze ekonomizm wychowawczy i instrumentalne traktowanie uczniów. Brak poczucia godności i indywidualnej odpowiedzialności u ucznia powoduje również brak szacunku do szkoły i nauczycieli.

Musimy wszyscy odpowiedzialni za wychowanie zdać sobie sprawę, że balansujemy w zakresie wychowania na niebezpiecznie cienkiej linii. Rzeczywistość, w której żyjemy zmienia się i ciągle się zmienia. Odeszliśmy do socjalistycznego modelu wychowania, nie ma również prostego nawiązania do ideałów wychowawczych II Rzeczypospolitej. Obowiązkiem wszystkich mających wpływ na proces wychowania jest zrozumienie nowej rzeczywistości i za wszelką cenę podjęcie działań mogących te problemy rozwiązać. Należy dążyć do przezwyciężenia naszych narodowych przywar takich jak wybujały indywidualizm, warcholstwa, nierzetelne wykonywanie pracy, brak wytrwałości, czy lekceważenie swoich obywatelskich obowiązków. Ogromną rolę w tym zakresie do spełnienia ma szkoła oraz inne instytucje edukacyjne i pełniące służbę publiczną.

Podejmowane działania, programy naprawcze muszą jednak być oparte nie na obcych kulturowo wzorach i wartościach, ale naszej polskiej tradycji i pozytywnych dziejach narodu. Polskie wychowanie powinno mieć także odniesienie do Boga, a równocześnie być oparte na przeżywaniu jedności we wspólnocie wierzących i niewierzących. Europejski uniwersalizm winien być tylko kontekstem dla rozwoju naszej polskości i godności narodowej.

Prowadzona przez lata akcja zakłamywania narodowej historii, głoszone idee poprawności historycznej wypaczyły, bądź wyeliminowały ze słownika młodzieży słowo patriotyzm. Trzeba więc z powrotem przywrócić temu pojęciu właściwy sens, wzbudzić wśród młodych ludzi poczucie umiłowania ojczyzny i gotowości do ponoszenia ofiar w jej obronie i wartości reprezentowanych przez naród. Wszystkich winna łączyć ta sama troska, zarówno o naszą wspólną dużą ojczyznę, jaką jest Polska oraz o naszą małą ojczyznę, jaką jest powiat, gmina, wieś. Musimy przywiązywać dużą wagę do rozwijania wśród młodzieży szeroko pojętego patriotyzmu, kultywowania tradycji narodowych oraz historii własnego regionu. Ojciec Święty, Jan Paweł II pisał w swej książce „*Pamięć i Tożsamość*”: „*Patriotyzm oznacza*

umiłowanie tego, co ojczyście: umiłowanie historii, tradycji, języka czy samego krajobrazu ojczyściego. Jest to miłość, która obejmuje również dzieła rodaków i owoce ich geniuszu". Tak pojęty patriotyzm jest niezwykle ważny dla utrzymania narodowej tożsamości. Patriotyzm to także dbanie o kulturę języka polskiego. Obecnie w Polsce mamy kryzys języka. W życiu codziennym, kontaktach indywidualnych, w wystąpieniach publicznych posługujemy się bez żenady wulgaryzmami, sławami z obcych języków, nic nie znaczącymi skrótami i uproszczeniami językowymi. Odpowiedzialność za przewyciężenie tego kryzysu spoczywa na wszystkich, którzy swoim słowem; mówionym i pisany docierają do szerokiego kręgu odbiorców, a więc na nauczycielach, dziennikarzach, autorach tekstów, twórcach i wydawcach literatury, a także na zabierających publicznie głos specjalistach z różnych dziedzin oraz wszystkich politykach.

Troska o język stanowi jedno z najważniejszych zadań rodziny i szkoły. Za jakość języka, którego się w szkole używa, odpowiedzialni są wszyscy członkowie grona pedagogicznego, nie tylko nauczyciele poloniści. Niezbędny jest powrót do najlepszych tradycji polskiej szkoły, czyli staranności językowej nauczycieli, w tym również do konsekwentnego stawiania uczniom wymagań dotyczących strony językowej ich wypowiedzi.

Warunkiem skuteczności działań wychowawczych jest również właściwe pojmowanie wychowania, jako zadania wypełnianego przez dorosłych wobec młodego pokolenia. Współczesne koncepcje i teorie wychowania na ogół kwestionują rolę władzy nad dzieckiem - uczniem w procesie wychowania. Eksponują głównie dialog, głoszą, że nie należy stosować nakazów i zakazów tylko winno się tłumaczyć, przekonywać i uzgadniać, co powoduje, że w przypadku młodych ludzi nie przygotowanych do poczucia odpowiedzialności i obowiązku jest on mało skuteczny. Dla dorosłych stanowi tylko przyczynek do bezradności wychowawczej. Potrzebna jest więc zmiana myślenia o wychowaniu. Musimy uświadomić sobie, że wychowanie polega na równoczesnym prowadzeniu z dzieckiem - uczniem dialogu i sprawowaniu wobec niego władzy wychowawczej. Ważną rolę w kształtowaniu właściwych postaw uczniów, w szczególności nieagresywnych spełniają rodzice. Przekazywane przez nich wzory zachowań, a przede wszystkim stosowany system kar i nagród winien sprzyjać w wyrabianiu u nich pozytywnych nawyków. Należy przy tym pamiętać, że właściwy dialog pedagogiczny polega na uważnym słuchaniu się nawzajem, co oznacza nie tylko rozumienie problemów dziecka, ale także wymaganie, aby dziecko słuchało tego, co mówi dorosły. Dialog powinien być ciągły i nieprzerywalny. Do sprawowania władzy wychowawczej należy podchodzić w sposób rozumny i w miarę rozwoju dziecka, nabierania przez niego doświadczenia życiowego ograniczać jej zakres. By dialog i władza wychowawcza spełniły swoje zadanie muszą być uzupełnione osobistym przykładem i wzorcem osobowym.

Ważnym problemem w wychowaniu jest także posłuszeństwo, prawo do decydowania i dyscypliny. Współcześnie w mediach pojawia się krytyka i sugestia, jakoby dyscyplina zewnętrzna, jako instrument oddziaływania wychowawczego, była w naszych czasach przeżytkiem, a kwestia posłuszeństwa kojarzy się tylko z przemocą. Są to stanowiska błędne. Należy pamiętać, że działania ludzkie mają charakter zespołowy i bez władzy, która je porządkowałaby, nasza cywilizacja nie byłaby w stanie funkcjonować. Dyscyplina z kolei uczy samokontroli i pomaga dostosowywać działania do obowiązującego porządku.

Ważnym elementem procesu wychowania winno być również wyrabianie u młodych ludzi poczucia potrzeby pomocy innym. Gotowość do czynienia dobra innym jest u dzieci i młodzieży bardzo naturalna. Niewiele zatem trzeba, by ją do takich działań pobudzić.

Pamiętajmy, że odpowiedzialność za wychowanie, nie zależnie od pełnionych funkcji i pozycji społecznej, ponosimy wszyscy. Mimo stale rosnącej niezbyt pozytywnej roli mediów we współczesnym życiu społecznym, kierunek wychowania zawsze będą wyznaczać przede wszystkim postawy rodziców i nauczycieli. W naszym myśleniu i rozmowach na temat wychowania młodych ludzi za dużo jest pesymizmu. Na pewno jest to wynik działalności mediów, które kreują dość jednostronnie negatywny obraz polskiej młodzieży, a także szkoły. Nie można jednak dłużej pozostawać biernymi i pozwalać na dalszy upadek autorytetu szkoły i nauczyciela. Należy podjąć trud przemyślenia na nowo własnej postawy wobec uczniów oraz wobec swoich powinności nauczyciela, trzeba też wyzwolić się z nauczycielskich

lęków, kompleksów i nie bać się dialogu z uczniami. Treści przekazywane uczniom w trakcie trwania procesu wychowania winny służyć kreowaniu modelu wychowania uczącego ich odpowiedzialności za własny rozwój i postawę w kontaktach z innymi oraz w stosunku do swojego kraju.

Problem przemocy w środowisku szkolnym jest tak stary jak sama szkoła, z tą jednak różnicą, że zmieniały się i ciągle zmieniają jej przyczyny i formy. Niebezpieczna jest właśnie ta zmienność, bardzo trudna do przewidzenia, uniemożliwiająca wprowadzenie uniwersalnych, jednoznacznych metod zapobiegania przemocy, brutalności i zwalczania jej wśród uczniów. Już ks. Grzegorz Piramowicz w XVIII wieku pisał w tym względzie, że: „...roztropność okazać nauczyciel powinien w rozeznaniu, które przestępstwa godne są kary, a które są tylko błędem, omyłką z nierozmysłu i żywości”. Szkoła z racji zasięgu i możliwości oddziaływania ma szczególną rolę do odegrania w szeroko pojętym procesie wychowania. Istotą pracy nauczyciela jest praca z drugim człowiekiem, w tym przypadku uczniem. Cechą tej pracy jest także jej humanitarny, ogólnoludzki charakter, a podstawową powinnością nauczycieli, pedagogów, wychowawców winno być tylko, dobro uczniów i ukazywanie im w kontakcie z nimi tego dobra.

dr Edmund Juško

Ryszard Ożóg
Starosta Brzeski

KONFERENCJA „WYCHOWANIE DLA PRZYSZŁOŚCI” WAŻNYM WYDARZENIEM W ŻYCIU SZKOŁY PONADGIMNAZJALNEJ POWIATU BRZESKIEGO

Dużym zainteresowaniem nauczycieli i młodzieży cieszyła się zorganizowana przez **Starostwo Powiatowe w Brzesku** przy współudziale **Kuratorium Oświaty, Samorządowego Centrum Edukacji, Powiatowej Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej i Policji** – konferencja z zakresu problematyki wychowawczej pod hasłem „**Wychowanie dla przyszłości**”.

W sytuacji narastającej agresji, przemocy, alkoholizmu, narkomani i innych zjawisk patologicznych wśród naszej młodzieży wzrasta potrzeba podejmowania działań wychowawczych przeciwdziałających niedostosowaniu społecznemu i wskazania pozytywnych wzorców zachowań.

Celem konferencji było przedstawienie podejmowanych przez Powiat Brzeski działań w zakresie profilaktyki społecznej, promocji zdrowego stylu życia, uczestnictwa młodzieży w kulturze i kształtowaniu zaangażowanych postaw patriotycznych, zwrócenie uwagi na tworzenie w szkołach właściwego klimatu wychowawczego, na przeciwdziałanie przyzwoleniu społecznemu na agresję, negatywne zachowania młodzieży i dorosłych, ukazanie zagrożeń dla młodzieży wynikających z narkomani, nikotynizmu i alkoholizmu.

Przedstawiciel Komendy Powiatowej Policji w Brzesku aspirant Marcin Wróbel, dokonał oceny zagrożenia niedostosowaniem społecznym wśród młodzieży szkół ponadgimnazjalnych Powiatu Brzeskiego. Szybko zmieniająca się rzeczywistość społeczna, występujące problemy społeczne powodują narastanie patologii wśród młodzieży, zwłaszcza alkoholizmu i agresji. Niekiedy nie wystarcza już interwencja dzielnicowego lub policyjnego specjalisty ds. nieletnich i trzeba podejmować bardziej radykalne środki. Podobnie jak w innych regionach kraju wzrasta przestępczość nieletnich, często wykorzystywanych przez dorosłych przestępców zlecających im wykonanie przestępczego zadania, podczas gdy oni sami „zabezpieczają” teren.

Przyczyn demoralizacji należy doszukiwać się w niezaspokojeniu potrzeb psychicznych młodzieży, co może prowadzić do pewnych zaburzeń funkcjonowania, kryzysów emocjonalnych i w systemie

wartości. Winę za to ponosi w głównej mierze rodzina, również szkoła, środowisko lokalne, a także środki masowego przekazu upowszechniającego nie zawsze odpowiednie wzorce tzw. kultury masowej.

Nastąpiło zerwanie więzi społecznych, nie ma prawidłowo funkcjonujących klubów osiedlowych, świetlic, organizacji młodzieżowych. Duży wpływ na demoralizację nieletnich ma również powszechne przeświadczenie o bezkarności za swoje postępowanie, w tym również za popełnienie jakiegoś czynu przestępczego.

W ramach działań profilaktycznych Komenda Powiatowa Policji w Brzesku realizuje szereg programów m. in. „Nieletni a prawo”, „Nie narkotykom”, „Unikanie zagrożeń”, szkolenia, spotkania warsztatowe z nauczycielami i rodzicami oraz szeroką działalność wychowawczą wśród młodzieży.

Niezwykle ciekawe materiały dotyczące patologii społecznych wśród młodzieży prezentowali przedstawiciele poszczególnych szkół ponadgimnazjalnych w oparciu o badania ankietowe przeprowadzone w ich szkołach w miesiącu listopadzie i grudniu 2006 roku.

W badaniach ankietowych wzięło udział 2045 uczniów, co stanowi około 48% całej młodzieży. Pytania, na które odpowiadali w ankietach uczniowie dotyczyły ich stosunku do społeczeństwa, autorytetów, atmosfery rodzinnej, agresji, zagrożeń wynikających z alkoholizmu, narkotyków i nikotynizmu.

Niemal połowa badanej młodzieży przyznała, że dorośli, rodzice, nauczyciele nie są dla niej autorytetem. Dla nielicznej grupy młodzieży autorytetem był Papież Jan Paweł II, niekiedy również jakiś członek rodziny. Około 36% uczniów ocenia pozytywnie atmosferę domu rodzinnego, pozostali zwracają uwagę na występowanie kłótni i awantur rodzinnych, niekiedy często (ok. 5%) zwłaszcza w rodzinach nadużywających alkoholu.

Około 16% uczniów niezmiernie rzadko rozmawia z rodzicami (w zasadzie tylko na „bezpieczne” dla siebie tematy), natomiast aż 8% twierdzi, że w ogóle nie rozmawia z rodzicami na tematy ich dotyczące. Może to świadczyć o zbytnej skrytości młodzieży, braku czasu na takie rozmowy lub braku zaufania do rodziców. Swój wolny czas prawie połowa badanych spędza poza domem, najczęściej przebywając ze swoimi sympatiami lub przyjaciółmi. Z rodziną spędza go około 30 uczniów czytając w tym czasie książki, słuchając muzyki lub grając na komputerze (około 18%).

Przedział czasowy, w którym badani mogą wrócić najpóźniej ze spotkania ze znajomymi i imprez kształtuje się od godziny 20⁰⁰ do 6⁰⁰ rano. Najczęściej jednak podawaną godziną powrotu jest 24⁰⁰. Nie obserwuje się zależności pomiędzy wiekiem ucznia i ustaloną godziną powrotu.

Około 22% badanych doznało w szkole przemocy fizycznej lub psychicznej. Najczęściej to agresja słowna z użyciem wulgaryzmów, wyśmiewanie, obgadywanie, rozpowiadanie kłamstw. Jeśli chodzi o agresję fizyczną najczęstszymi formami są: potracania, popychani, szturchanie. Zdarzają się przypadki, że uczniowie są pobici na terenie szkoły przez swoich kolegów lub inne osoby.

Około 18% uczniów przyznało, że nakłaniano ich do wagarów, ok. 10% badanych było wyśmiewanych i upokarzanych, około 5% czuje się źle, jest zagrożonych i zastraszonych. Jako główne problemy, z którymi stykają się badani uczniowie w szkole podawano w kolejności:

- przeżywane stresy (w klasach pierwszych aż do 80% odpowiedzi),
- problemy z nauką (od 24%-60% w zależności od typu szkoły),
- nastroje smutku i przygnębienia (około 39%),
- samotność (od 16%-40% w klasach pierwszych),
- wybór zawodu lub dalszej nauki (około 15% -35% w klasach ostatnich),
- problemy w kontaktach z rówieśnikami (około 20%).

Inne problemy jak: używanie alkoholu, narkotyków, problemy seksualne mają mniejsze znaczenie dla badanych.

Do regularnego palenia papierosów również w szkole przyznało się około 20% badanych, którzy zaczęli palić już w wieku między 14 a 17 rokiem życia. Połowa uczniów zdaje sobie sprawę z nałogu i większość z nich podejmowała próby rzucenia palenia, ale bez skutku.

Blisko 70% uczniów pije alkohol (najczęściej piwo), ale wymieniono również wódkę i wino. Najczęściej wybieranym miejscem, w którym pije się jest dyskoteka lub impreza, a także dom kolegi (koleżanki) albo własny. Zaczynają używać alkohol w wieku 14-16 lat.

Ponad 65% przyznaje, że rodzice wiedzą o piciu alkoholu, a blisko połowa badanych ma pozwolenie na picie w trakcie uroczystości rodzinnych.

Ponad 80% uczniów stwierdziło, że nie ma doświadczeń z narkotykami, ok. 9% zażywało narkotyki z chęci spróbowania i jedynie około 1,7% robiło to od czasu do czasu. Wśród młodzieży używającej narkotyków wymieniono w kolejności: marihuanę, amfetaminę, haszysz i ekstazę. Około 20% badanych zaznaczyło ze najbliżsi wiedzą o ich kontaktach z narkotykami, a około 2% uczniów czuje się uzależnionych. Około 40% uczniów przyznało, że nie jest świadomych konsekwencji związanych z narkotykami.

W oparciu o przeprowadzone wyniki badań ankietowych szkoły przedstawiły następujące wnioski do pracy wychowawczej:

- 1) Należy kontynuować działania zmierzające do uświadamiania młodzieży zagrożeń wynikających z palenia papierosów, picia alkoholu i stosowania używek w postaci narkotyków. Dotyczy to szczególnie uczniów szkół zawodowych, gdzie problemy te występują w szerszym zakresie niż w liceach ogólnokształcących.
- 2) Istnieje potrzeba większego zainteresowania rodziców i szkoły problemami młodzieży i spędzaniem przez nią wolnego czasu.
- 3) Wskazane jest zorganizowanie w szkołach zajęć dla młodzieży nt. umiejętnego radzenia sobie ze stresem, asertywności, komunikowania się i obrony swoich praw oraz metod efektywnego uczenia się.
- 4) Należy rozszerzyć alternatywne formy spędzania wolnego czasu np. poprzez organizowanie różnych zajęć pozalekcyjnych, kół zainteresowań oraz działalności organizacji młodzieżowych, co mogłoby wpłynąć na zmniejszenie ilości niepożądanych zachowań młodzieży.
- 5) Prorodzinna i społeczna polityka państwa winna sprzyjać wychowaniu młodzieży w duchu patriotyzmu, umiłowania wyższych wartości, poszanowania drugiego człowieka i stworzenia możliwości samorealizacji i pełnego rozwoju osobowości.

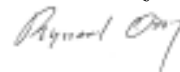
W kolejnym wystąpieniu reprezentująca Delegaturę Małopolskiego Kuratorium Oświaty st. wiz. Władysława Śledź zwróciła uwagę na rolę organizacji młodzieżowych oraz zajęć pozalekcyjnych w wychowaniu młodzieży, kształtowaniu jej zainteresowań i potrzeb. Duże znaczenie posiada właściwie prowadzona praca wychowawcy klasowego i integracja młodzieży. Wśród organizacji młodzieżowych szczególnie preferowana winna być działalność harcerstwa oraz samorządów klasowych i szkolnych. Należy zwrócić uwagę na propagowanie turystyki, różnych kół zainteresowań: artystycznych i oświatowych.

W drugiej części konferencji referaty wygłosili przedstawiciele Powiatowej Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w Brzesku i Samorządowego Centrum Edukacji w Tarnowie. Z uwagi na obszerność tematyki i jej wielowątkowość wymagają one oddzielnego potraktowania.

W szczególności poruszono następujące problemy:

- Jak postępować z młodzieżą przejawiającą zachowania agresywne i niedostosowanie społeczne? (mgr Magdalena Kuśnierz - psycholog Powiatowej Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w Brzesku).
- Stresy, leki i samobójstwa wśród młodzieży - przyczyny i środki zaradcze (mgr Ewa Dobranowska - psycholog Powiatowej Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w Brzesku).
- Współpraca Poradni, wychowawców, pedagogów szkolnych i rodziców w wychowaniu młodzieży (mgr Lucyna Mikulińska - psycholog Powiatowej Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej w Brzesku).
- Rola Samorządowego Centrum Edukacji i doradcy metodycznego w ukierunkowaniu pracy wychowawczej i współpracy z rodzicami (Dyrektor Samorządowego Centrum Edukacji w Tarnowie mgr Barbara Dagmara Niziołek, doradca metodyczny Samorządowego Centrum Edukacji w Tarnowie mgr Bożena Dulowska).

Starosta Brzeski

Ryszard Ożóg

Ks. mgr Zbigniew Baran

Katecheta w Zespole Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Skrzyszowie

„DZIEDZICTWO JANA PAWŁA II SKARBNICĄ WARTOŚCI.” JAK SPRAWIĆ, ABY STAŁY SIE ONE DROGOWSKAZEM ŻYCIA DLA MŁODZIEŻY?

Wielkie przemiany kulturowe, społeczne, gospodarcze, ekonomiczne, niepokojący rozkład więzi rodzinnych oraz relatywizacja życia moralnego, której jesteśmy świadkami, zmusza nas do uświadomienia sobie wielkiej roli wychowawczej, jaka ciąży na rodzinie, szkole i Kościele. Przemiany, których jesteśmy świadkami niosą ze sobą wiele dobra, ale równie dużo zagrożeń, w których człowiek dorosły często nie umie sobie poradzić, a tym bardziej dzieci i młodzież. Dlatego trzeba nam wszystkim dawać świadectwo o wartościach duchowych i moralnych inspirowanych Ewangelią świętą, a także nauczaniem Wielkiego Papieża Jana Pawła II. Przebogate jest Jego nauczanie w różnych dziedzinach, których nie sposób objąć myślą, a tym bardziej ująć w referacie na w/w temat. Spróbujmy, więc niejako wypunktować tylko te wartości, wskazania Ojca św. Jana Pawła II, które mogą nam być przydatne w naszej pracy z dziećmi i młodzieżą.

Mówiąc o wartościach, które ukazują nam Jan Paweł II mamy na myśli wartości, które mają aspekt metafizyczny, transcendentny i zarazem chrześcijański tzn. duchowy, kulturowy, społeczny, rodzinny, religijny. Te wartości nie ulegają dezaktualizacji, przedawnieniu, czy dewaluacji i są równocześnie uniwersalne i ponadczasowe (nauka o wartościach wg Arystotelesa i Platona). W życiu, więc i w nauczaniu Ojciec św. kierował się wartościami i na nie ciągle wskazywał światu, Kościołowi, nam Polakom. Wystarczy tu wspomnieć choćby ponad 100 zagranicznych pielgrzymek, przemówienia na forum ONZ w Nowym Jorku, 7 pielgrzymek do Polski.

1. W naszym wychowaniu musimy pamiętać o kształtowaniu umysłu i serca - postaw dzieci i młodzieży. Mówimy przecież o integralności człowieka i jego wychowaniu. Troszcząc się, więc o przekazywanie wiedzy z różnych zakresów nauki, nie można zapomnieć o kształtowaniu charakterów, postawy wychowanków, osobowości.
2. Potrzeba jest ściślejszej współpracy między szkołą, rodziną i Kościołem zwłaszcza w okresie, kiedy więzi rodzinne są osłabione, a rodzice bardzo często są albo nie przygotowani do roli wychowawców, albo nie mają czasu albo też im na wychowaniu wcale nie zależy. Ciężar wychowania zrzucają na barki szkoły względnie Kościoła.
3. Trzeba młodzieży umożliwiać zdobycie jak najgłębszej wiedzy, a jednocześnie stawiać im zawsze wysokie wymagania. Wychowywać do prawdziwie ludzkiej wolności, ale zarazem wskazywać im najwyższe ideały. Przedstawiać takich bohaterów, którzy nie są skażeni złem moralnym, krzywdą, nieuczciwością.
4. Młodzież, dzieci są - jak często mówił Jan Paweł II - przyszłością Ojczyzny, Kościoła, Świata. Taka, więc będzie Ojczyzna, taka będzie rodzina, Kościół, jakie będzie wychowanie. Przed laty pisał A. F. Modrzewski: „Takie będą dzieje Rzeczypospolitej, jakie będzie młodzieży chowanie”. Musimy zdawać sobie sprawę z wielkiej odpowiedzialności przed własnym sumieniem, jak wychowywaliśmy tych, którzy zostali nam powierzeni.
5. Młody człowiek jest wrażliwy na piękno, prawdę, sprawiedliwość. Dlatego pragnie tych wartości, szuka ich wokół siebie i ceni sobie ludzi, którzy ich nauczają i według nich żyją. Najczęściej wspominamy tych nauczycieli, kapłanów profesorów, którzy nas czegoś w życiu nauczyli, wymagali, nadali właściwy kierunek naszemu życiu, którzy nas zafascynowali swoją niezwykłą osobowością. Nie pamiętamy natomiast tych, którzy od nas nic nie wymagali, na wszystko „przymykali oko” i byli przysłowiowymi „kumplami”.

6. Należy uświadamiać dzieciom i młodzieży a także przypominać o tym rodzicom jak zgubny i destrukcyjny wpływ na osobowość dzieci i młodzieży ma nieodpowiedni film lub program TV, nieodpowiednia gazeta czy internet. Wypacza, bowiem obraz miłości, rodziny, małżeństwa, przyjaźni. Człowieka sprowadza do przedmiotu użycia i zaspokojenia swoich żądz zmysłowych. Myślenie natomiast ustawia pod kątem hedonizmu i egoistycznego patrzenia na życie, aby jak najwięcej mieć, co mi za to dadzą, a nie patrzenia, aby bardziej być człowiekiem. Media, a zwłaszcza TV często szerzą wulgaryzm, kult ciała i przyjemności. Należy, więc zachęcać by dziecko umiało wybierać to, co dobre i wartościowe. A relacji do bliźniego umiało podzielić się nie tylko tym, co zbyteczne, ale tym, co wymaga ofiary, rezygnacji i wyrzeczenia.
7. Jan Paweł II wskazuje jak ważna jest atmosfera pracy. Składa się na nią radość, zadowolenie, ludzka życzliwość, rozmowa, zaufanie, sprawiedliwość, wzajemna pomoc, adekwatne do pracy wynagrodzenie. Mówił o tym Jan Paweł II między innymi do kobiet w Łodzi. W sposób mniej czy bardziej znaczący ma to wpływ na jakość naszego nauczania, odniesienie do dzieci, młodzieży, naszą chęć do pracy, nasze zadowolenie.
8. W nauczaniu Ojca św. wartością niezastąpioną i zarazem niepowtarzalną są rodzice, którzy współdziałają z Bogiem w przekazywaniu życia. Tą wartością jest również drugi człowiek, bo nosi on w sobie obraz dziecka Bożego. Dlatego dziecko powinno mieć w wielkim szacunku rodziców, osoby starsze, nauczycieli, wychowawców, kapłanów, pracowników, dzięki którym szkoła właściwie funkcjonuje. Niedopuszczalną rzeczą jest, aby dziecko nie szanowało rodziców, nie oddawało im należnego szacunku. Dziecko ma obowiązek wynikający z IV przykazania Dialogu szanować nauczycieli, kapłanów, bo przez pewien czas zastępują im rodziców. Szacunek ten wyraża się w ich modlitwie za wychowawców, wdzięczności okazywanej w różnoraki sposób i przy różnych okazjach. Szacunek wychowanków wobec nauczycieli i kapłanów widać i w tym czy klasa bez większych przeszkód umożliwia prowadzenie każdej jednostki lekcyjnej. Każda, bowiem lekcja ma coś z SACRUM, ponieważ słowo uczącego działa na umysł, serce, duszę człowieka a ona kryje w sobie pierwiastek Boski. Nie korzystanie z lekcji jest marnotrawieniem darów i stwarzanych warunków, jakie przygotowuje każda szkoła. Trzeba o tym wychowankom przypominać i uwrażliwiać. Jan Paweł w Wadowicach w 1999 r. cytował z pamięci Antygonę i powiedział: "...pamiętam, bo się w szkole porządnie uczyłem...". By każda szkoła była swoistego rodzaju SACRUM, potrzeba również, aby wszyscy, a szczególnie uczący wzajemnie się szanowali i bronili swojego dobrego imienia, autorytetu, gdyż później trudno jest go odbudować. Nie można kosztem przypodobania się dzieciom, czy zdobycia popularności dzieci i rodziców poniżać drugiego, czy podważać autorytet, krytykować publicznie.
9. Wyjątkowe miejsce w nauczaniu Papieża zajmuje wartość, jaką jest pokój, który wiąże się z wolnością. Nie można być człowiekiem pokoju bez wolności i nie można być wolnym, gdy nie ma się pokoju w sercu. Nie dajcie się zniewolić wewnątrz i zewnątrz, wołał Jan Paweł w Poznaniu. Człowiek zniewolony przez alkohol, narkotyki, papierosy, zmysłowość szeroko pojętą, nie może owocnie i twórczo pracować. Ważne jest, aby było spójne postawa naszego życia i tego, co mówimy naszym wychowankom. Dziecko musi wiedzieć, dlaczego ma zerwać z takim czy innym nałogiem (Wychowawca 3/03 s. 13). Dlatego potrzeba jest formułowania prawego sumienia, które dobro nazywa dobrem a zło nazywa złem. Sumienia, które brzydzi się kłamstwem, a przecież dzieci często się nim posługują i nie tylko.
10. W relacjach międzyludzkich niezmiernie ważne jest umiejętne odniesienie do osób, które więcej mają. Zazdrość jest ogromną niszczącą siłą, która przeszkadza we wzajemnych kontaktach. W działaniach wychowawczych należy ukazać dziecku by umiało się cieszyć tym, co ma, by nie kierowało się zazdrością, agresją, przemocą. Na Westerplatte Ojciec św. mówił: „... musicie od siebie wymagać, nawet gdyby inni od was nie wymagali...” I tu dochodzimy do potrzeby pracy nad sobą, nad swoim charakterem, która jest nieodzowna dla rozwoju człowie-

czeństwa do tego, aby w pełni być człowiekiem. Polega ona mówiąc najprościej na wypracowywaniu w nas tego, co dobre, rozwijaniu talentów a w zwalczaniu w sobie wad i uzależnień.

Ks. Zbigniew Baran

Literatura:

1. Jan Paweł II – Dar i Tajemnica, Kraków
2. L' Osservatore Romano – wydanie polskie
3. Andre Frosrard – Non abiate paura
4. Waticanum Secundum – wydanie polskie
5. Instrukcja o wychowaniu katolickim – wydanie polskie
6. Jan Paweł II – Przekroczyć próg nadziei

Dariusz Zuber

doktorant Instytutu Pedagogiki Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego

POCHWAŁA PLURALIZMU NA PRZYKŁADZIE FILOZOFII KS. JÓZEFA TISCHNERA IMPLIKACJE WYCHOWAWCZE

Józef Tischner wypowiadając się na temat filozofii wychowania tak pisał: “Mamy przed sobą dwie drogi wychowania do *stania się człowiekiem*. Jedna to droga sokratejska, która wiedzie przez myślenie. Druga to droga góralско-heglowska¹, która wiedzie poprzez *chętkę do strzylanio*. W pierwszym przypadku wychowawca jest jak lekarz-położnik, który pomaga przy porodzie. Kim jest w drugim przypadku? Powiem tylko tyle: nie jest nauczycielem przysposobienia wojskowego. Do tego dodam: czasem może stać się przeciwnikiem wychowanka, dzięki któremu wychowanek -raczej: niewolnik - może ćwiczyć celność strzału, odwagę i gotowość do poświęcenia życia. Tak, tak, wydaje się, że po zniesieniu pańszczyzny tylko nauczyciel pozostał uczniom jako obiekt walki o wyzwolenie...”². Powyższy cytat w humorystyczny sposób ujmuje relację mistrz, nauczyciel - uczeń. Według Tischnera w procesie dydaktyczno-wychowawczym potrzebna jest inność, przeciwieństwo. Wydaje się, że tylko wtedy możemy mówić o burzliwym, twórczym fermentem wychowawczym, gdy nauczyciel zachęca uczniów do rozwijania postawy krytycznej. Myślenie krytyczne cechuje świadomość własnych założeń wstępnych (przedrozumienie), a również umiejętność wskazania przez ucznia granic własnej tradycji interpretacyjnej, perspektywy badawczej. Uczeń, jak ów heglowski niewolnik, ma ćwiczyć nie tylko „celność strzału”, kwestionowanie, ale musi zrozumieć doniosłe znaczenie innego człowieka, bo tylko wtedy poznające i uczące się życia Ja wychowanka nie zamknie całego “świata” w sobie, redukując go do własnego somorozumienia (to co dobre dla mnie jest dobre dla innych; tylko moje zdanie czy mojej grupy społecznej właściwe wyjaśnia i definiuje historię, normy moralne i cele społeczne itp.). Podobnie rzecz się ma z wychowawcą (rodzic, nauczyciel, katecheta), którego odpowiedzialność za formację intelektualną, wolitywno - emotywną i religijną wychowanka jest nie tyle procesem jednostronnym³, ale obustronnym dialogiem Ja i Ty, bo do prawidłowego rozwoju potrzebujemy siebie nawzajem.

¹ Filozofia Hegla jest metodą opisania i zrozumienia dziejów ludzkości i Boga, podporządkowaną dialektyce (walce przeciwieństw o dominację, uznanie). Dla Hegla człowiek i cała historia dziejów jest odzwierciedleniem dialektyki (każda teza zawiera w sobie antytezę, obydwie zaś zostają zniesione w syntezie, ta z kolei potrzebuje antytezy i proces trwa dalej. Filozof używając kategorii pan- niewolnik stosował się również do tego klucza. Pan i niewolnik to dwa przeciwieństwa, nawzajem się potrzebujące (tożsamość i pozycja społeczna pana wynika z istnienia niewolnika, podobnie jest z niewolnikiem) i zarazem zwalczające (pan pragnie zawłaszczyć niewolnika, niewolnik pragnie wyzwolenia).

² J. Tischner, *Droga Sokratesa i perć Sabaly*. Uwagi o filozofii wychowania, „Znak” 1996, nr 498, s.41-45.

³ Ową jednostronność widać na przykładzie dialogów Platona, które są wyraźnie jednostronne - Ja (Sokrates) wpływa na Ty (jego rozmówcy) i w ten sposób proces uczenia się wychowanka jest niejako wyreżyserowany poprzez nauczyciela, który pomaga "urodzić" określona wiedzę, umiejętności życiowe.

Dlaczego drugi człowiek, jego inność są tak ważne? Kim jest „inny”? Jak uczyć się dialogicznej postawy, która nie chce traktować wychowanka przedmiotowo, czyli w taki sposób gdy nauczyciel narzuca swój świat wartości, sposób interpretacji rzeczywistości społecznej uczniowi? Spróbujmy odpowiedzieć na te pytania sięgając do myśli filozoficznej Tischnera.

Inny

Drugi człowiek staje przede mną jako Inny. Co to znaczy? „Inny to ten, który może stać się Ty lub On i dla którego również Ja mogę stać się On lub Ty. Innym nie jest natomiast to lub tamto. Ustalmy horyzont znaczeniowy: Inny to Ty, natomiast *różny* to koń, pies, drzewo itp. Spotkanie z Innym wydarza się i dopełnia na płaszczyźnie dialogicznej, różnej od płaszczyzny intencjonalnej. Płaszczyzna intencjonalna to płaszczyzna aktualnych lub możliwych *uprzedmiotowień, obiektywizacji* - koni, psów, drzew. Ale Inny nie jest rzeczą między rzeczami, ani przedmiotem między przedmiotami, lecz podmiotem, Innym Ja, który staje się dla mnie Ty lub On, i z którym mogę też wejść we wspólnotę My”⁴. Obecność drugiego sygnalizuje człowiekowi istnienie innej relacji niż Ja - podmiot i reszta przedmiotów⁵. Przed sobą mam drugiego człowieka, to doświadczenie uświadamia mi istnienie drugiego podmiotu, a wraz nim „obok przestrzeni rzeczy, zauważam przestrzeń obcowań, obok sfery wiedzy, porządkowanej przez kategorie przyczynowo - skutkowe, pojawia się sfera rozumienia, w której panuje intencjonalność, w której człowiek ma *twarz*⁶, wykonuje gesty, ukazuje siebie w wielowymiarowej i często niewyraźnej przez szereg znaczeń, przeżyć i uczuć”⁷. Obecność Innego, drugiego człowieka bardzo często jest dla nas jakimś zagrożeniem: odgradzamy się od innych, skrywamy przed nimi nasze myśli i twarze. Drugi człowiek wydaje się nam zagrażać, ponieważ lękamy się wyzwania jakie płynie z jego strony (doświadczenie wartości, dobra, sprawiedliwości realizuje się tylko poprzez wzajemność Ja i Ty⁸). Równocześnie w głębi siebie odczuwamy potrzebę bliźniego. Ale dlaczego potrzebujemy drugiego człowieka? Odpowiedź na to pytanie przychodzi wraz z doświadczeniem spotkania.

⁴ J. Tischner, *Inny*, w: „Znak”, 2004, nr 584, s. 14.

⁵ W. Zuziak, *Ja - Ty - On: dojrzewanie do Boga poprzez dialog*, w: *Między potępieniem a zbawieniem. Myślenie religijne ks. Józefa Tischnera*, red. J. Jagieło, Kraków 2004, s. 118.

⁶ Na kartach twórczości Tischnera często spotykamy się z pojęciem twarzy. Doświadczenie *twarży* (obecności drugiego człowieka), płynące z jej strony etyczne wezwania do wzajemności, jest źródłem komunikacji pomiędzy Ja i Ty, początkiem ich spotkania. Umieszczając tę kategorię w swojej filozofii dramatu Tischner nawiązywał do antropologii Emmanuela Levinasa, u którego *twarz* pełni podobną funkcję. Por. E. Levinas, *Całość i nieskończoność. Esej o zewnętrżności*, Warszawa 1998, s. 43: „Pojęcie twarzy pozwala (...) opisać bezpośredniość. (...) bezpośredniość jest wezwaniem (...). Bezpośrednie jest tylko spotkanie twarzą w twarz”; s. 82: „Twarzą w twarz pozostaje sytuacją ostateczną”; s. 244: „Sens stanowi twarz innego człowieka i każde użycie słów mieści się już wewnątrz źródłowej relacji językowej, jaką jest relacja twarzą w twarz”. Różnica między podejściem Tischnera a Levinasa w sposobie opisywania fenomenu *twarży*, widoczna jest w odpowiedziach, jakie obaj filozofowie udzielają na pytanie: Do czego wzywa twarz drugiego? Tischner pisał: „(...) U Levinasa ważny jest moment etyczny - to, że odpowiadam i dlatego odpowiadam. U mnie ten moment też jest ważny, ale nie najistotniejszy. Dla mnie podstawowe jest to, że drugi jest początkiem myślenia. (...) U mnie pierwsza jest etyka myślenia. Drugi mówi: *Nie kłam*. To jest ciągły konflikt ze złośliwym geniuszem, którego opisał Kartezjusz (więcej na temat złośliwego geniusza zob. J. Tischner, *Spór o istnienie człowieka*, Kraków 2000, ss. 16-22. - przp. D.Z.)” (A. Karoń-Ostrowska, J. Tischner, *Spotkanie. Z ks. Józefem Tischnerem rozmawia Anna Karoń-Ostrowska*, Kraków 2003, s. 130). Tischner uważał, że twarz wzywa nie tylko do etyki, jak chciał Levinas, ale także do „powiedzenia prawdy”. Jak to rozumieć? Na przykładzie tragedii holocaustu twórca filozofii dramatu wyjaśniał: „Żydów zabijano dlatego, że uważano, iż nie są ludźmi. Staje więc przed nami pytanie: Kto jest człowiekiem? Cała etyka bez tego pytania *кто jest моим bliźnim?* wisi w próżni. *Nie zabijaj mnie, bo jestem twoim bliźnim*. Ale żeby tak powiedzieć, trzeba otworzyć się na wymiar myślenia, na wymiar prawdy, na obiektywizm” (Tamże, s. 130).

⁷ A. Karoń - Ostrowska, J. Tischner, dz. cyt., s. 118.

⁸ Wezwanie jakie płynie ze strony drugiego człowieka, jego twarzy, trafnie ilustruje Gadacz: „*Twarz drugiego jest przede wszystkim wezwaniem do miłości, do całej sfery etycznej w nas, która nagle się budzi. Jakby ktoś nam podrzucił pod drzwi małe dziecko. Rodzi się wtedy coś, co nie pozwala przejść obok tego faktu obojętnie*” (T. Gadacz, *Rozmowy na koniec wieku*, t. 3. *Prowadzą Katarzyna Jankowska, Piotr Mucharski*, Kraków 1999, s.143)

Spotkanie

Czym jest spotkanie? Najprościej mówiąc jest dialogiem, relacją pomiędzy Ja i Ty. Jednak jak pisał Tischner spotkanie Ja z Ty możliwe jest tylko po spełnieniu kilku warunków wstępnych. Musimy chcieć spotkania, ale zarazem musimy znaleźć wspólną płaszczyznę, na gruncie, której może odbyć się spotkanie. Krakowski myśliciel twierdził, że obie strony dialogu powinny być na zbliżonym poziomie refleksji, gdyż „Rozumienie tego, w czym uczestniczymy, jest podstawą naszej wzajemności”⁹. Umożliwia ona nawiązanie dialogu. Ważne jest tutaj także wzajemne intencjonalne skierowanie Ja na Ty. Jest to swoiste przedrozumienie, wiedza intuicyjna: „Zanim się zacznie dowodzić, że coś jest, musi się przynajmniej ogólnie i w przybliżeniu wiedzieć, czym jest owo *coś*”¹⁰. Inaczej mówiąc, aby coś zrozumieć, trzeba to wcześniej odnaleźć w sobie, choć z drugiej strony, aby zacząć szukać, trzeba zostać poruszonym z zewnątrz¹¹.

Spotkanie, dialog odgrywa w naszym życiu również funkcję gnoseologiczną. Prawda charakteryzuje się tym, że jest raczej dziełem wspólnym, aniżeli wytworem samoświadomości Ja. Dlatego potrzebujemy drugiego człowieka, który będzie „świadkiem”, pomagającym nam weryfikować wiedzę o sobie i o świecie: „Ani ja, ani ty nie jesteśmy w stanie poznać prawdy o sobie, jeśli pozostaniemy w oddaleniu od siebie, zamknięci w ścianach naszych lęków (...). Pełna prawda jest owocem wspólnych doświadczeń - twoich o mnie, a moich o tobie. Wspólne poglądy są owocem przemiany punktów widzenia. (...) warunkiem dialogu jest zdolność *wczuwania się* w punkt widzenia drugiego”¹².

Aby móc spotkać drugiego, trzeba mieć również świadomość własnej odrębności. Moja inność wyraża się w mojej autonomii, wolności. W tym sensie spotkanie jest jakby mostem między nami, który łączy brzegi, ale jednocześnie je rozdziela. Most nie jest ziemią, która zasypuje różnice, wyrównując wszystko na poziomie stereotypów, uogólnień, sztywnych pojęć. Most nie powoduje rozpląnięcia się Ja i Ty w My.

Człowiek „budzi się” do spotkania nie tylko z własnej potrzeby, ale przede wszystkim poprzez pytanie jakie kieruje w jego stronę bliźni. „Zapytałeś mnie. Przypuśćmy, iż było to tylko pytanie o drogę. Chcesz dojść do pobliskiej wsi i pytasz: Którędy? Pytaniem swoim wytrąciłeś mnie z moich rozmyślań, musiałem się otrząsnąć i spojrzeć na świat twoimi oczami, przyjąć na siebie twoją sprawę, postawić się w twoim położeniu, na moment nieledwie stać się tobą. Ale, jeśli się dobrze zastanowić, ty - aby w ogóle postawić mi pytanie - musiałeś zrobić coś podobnego: opuścić swój wewnętrzny świat, stanąć na moim miejscu, jakbyś nie był sobą, lecz mną”¹³.

Spotkanie uzmysławia uczestnikom prawdę o dialogicznej strukturze osoby ludzkiej. „Nie ma Ja bez Ty i Ty bez Ja. Znaczy to nie tylko, iż Ja i Ty odbijamy się wzajemnie, jak lustra, stając na przeciwległych brzegach rzeki, ale i to, że Ty jesteś we mnie, a Ja w Tobie. Jesteś częścią dziejów mojego Ja, a Ja jestem częścią dziejów twojego Ty. Mimo tego przenikania jesteśmy sobą. Sobą do końca. Sobą nie do zmazania. Jestem sobą wtedy, gdy mi jesteś ciężarem i gdy mi jesteś wyzwoleniem; bo naprawdę nim także jesteś (...) Jesteśmy, jacy jesteśmy, poprzez siebie. I poprzez siebie jesteśmy tam, gdzie jesteśmy. tak rozwijamy nasz dramat - na dobre i złe”¹⁴.

Można powiedzieć, że gdyby nie było innego człowieka, trzeba by go było wymyślić¹⁵. „Chodzi nie tylko o to, że drugi stawia pytania, kieruje moją uwagę, być może proponuje słowo rozumienia. Bardziej doniosłe jest to, że drugi potwierdza we mnie moją rację i moją prawdę. Uznaje w ten sposób, iż to, co było we mnie moją, osobistą wartością, posiada zarazem charakter uniwersalny i ma udział w ogólnej

⁹ J. Tischner, *Filozofia dramatu*. Wprowadzenie, Kraków 1998, s. 288.

¹⁰ Tegoż, *Świat ludzkiej nadziei*, Kraków 2000, s. 209.

¹¹ por. W. Zuziak, *Ja - Ty - On...*, dz. cyt., s. 120.

¹² J. Tischner, *Etyka wartości i nadziei*, w: *Wobec wartości*, praca zbiorowa, Poznań 1984, s. 18.

¹³ J. Tischner, *Filozofia dramatu...*, dz. cyt., s. 87.

¹⁴ Tamże, s. 88.

¹⁵ Por. W. Zuziak, *Ja - Ty - On...*, dz. cyt., s. 117.

rozumności”¹⁶. W relacji z drugim człowiekiem ujawniają się nam nowe sensory odgrywanych przez nas ról życiowych: „Jestem nauczycielem, lekarzem, studentem **dla** drugiego i **wobec** drugiego. Nie sam siebie uczyniłem tym, kim jestem, lecz dokonało się to dzięki obecności drugich”¹⁷.

Na koniec warto zapytać jakie inspiracje wychowawcze kryją w sobie powyższe analizy? Przede wszystkim zachęcają nas do uczenia się dialogu, czyli takiego przeżywania spotkania z drugim człowiekiem w którym przeciwstawiamy się “milczącej” przemocy wiedzy. Można powiedzieć, że mamy być zatroskani o to, aby znaleźć taki sposób dialogu, przeżywania *spotkania* z wychowankiem-*Innym*, który pozwala mu pozostać innym. W pracy dydaktyczno-wychowawczej koniecznym będzie więc postawienie akcentów na uczenie wychowanków szacunku do odmienności, a obok tego rozwijanie u nich zdolności korzystania, dialogowania z *Innym* (przedstawiciele różnych światopoglądów, religii, ale także różnych pokoleń, płci). Przy tym pamiętajmy, że najbardziej przekonującym uczniów będzie nie budowana według tego sposobu myślenia treść zajęć lekcyjnych, wychowawczych, ale przede wszystkim nasza własna postawa.

Dariusz Zuber

Halina Gawron
doradca metodyczny SCE

UCZNIOWIE DYSLEKTYCZNI A PROCES UCZENIA SIĘ TREŚCI GEOGRAFICZNYCH W BLOKU PRZYRODNICZYM

Niejednokrotnie w dyskusjach z nauczycielami powtarza się stwierdzenie; „co z tymi uczniami się dzieje, generalnie nie uczą się, są coraz mniej ambitni”. Przyczyn tego zjawiska jest na pewno wiele, ale jedną z nich może być dysleksja, która wcześniej nierozpoznana stwarza ogromny problem zarówno dla nauczyciela jak i ucznia. Zagadnieniem tym zajmowaliśmy się podczas pracy zespołu matematyczno - przyrodniczego Gimnazjum Nr II w Tuchowie. Nie jest to zupełna nowość, ale warto zwrócić uwagę na parę szczegółów w pracy z uczniem dyslektycznym. Jako geograf poświęcę więcej uwagi pracy z uczniem podczas tychże zajęć w oparciu o poznaną literaturę z tego zakresu jak i zdobyte doświadczenia zawodowe.

Zjawisko dysleksji jest znane od dawna, ale nie było ono tak rozpowszechnione jak obecnie, utrapieniem dla nauczycieli staje się coraz większa liczba dzieci dyslektycznych. Termin ten po raz pierwszy został użyty w 1887 r. przez R. Berlina w odniesieniu do tzw. dysleksji nabytej, czyli utraty umiejętności czytania, najczęściej współistniejącej z utratą mowy. Od końca XIX w. używano tego terminu głównie w odniesieniu do trudności w czytaniu i pisaniu. Od tego czasu ukazało się wiele definicji, które generalnie określały trudności w prawidłowym rozpoznawaniu słów lub ich pisaniu.

Prawie w każdej klasie uczą się dzieci z dysleksją, czyli ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu. Dysleksja występuje u dzieci o prawidłowym rozwoju umysłowym, a nierzadko u dzieci bardzo zdolnych.

Profesor B. Ročlawski twórca Glottodydaktyki twierdzi, że ta zatrważająca statystyka dotycząca liczby dzieci dyslektycznych to „zaraza dyslektyczna” i wynika z ulg, które przysługują uczniom podczas pisania sprawdzianów i wszelkich egzaminów. Dysleksji dopatruje się natomiast w złej metodyce nauczania. Jednak są uczniowie posiadający tego typu trudności i wiele na ten temat pisze profesor M. Bogdanowicz.

¹⁶ J. Tischner, *Filozofia dramatu...*, dz. cyt., s. 274.

¹⁷ Tamże, s. 274-275.

Uczniowie z dysleksją mylą litery, sylaby, wyrazy, przedstawiają je, opuszczają lub nawet nie mogą zapamiętać, ich pismo jest brzydkie, posiadają trudności z pisaniem tekstu w liniijkach, popełniają liczne błędy ortograficzne pomimo znajomości zasad. W badaniach klinicznych stwierdza się wówczas tzw. dysharmonie rozwojowe, które powodują określone trudności - deficyt językowy, słuchowy, deficyt orientacji przestrzennej, pamięci, uwagi a także zdolności społecznych.

Taki **uczeń wymaga** fachowej, interdyscyplinarnej **pomocy ze strony nauczyciela, rodzica, psychologa, pedagoga, a często też lekarza**. Jeśli w porę takiej pomocy nie otrzyma staje się zagubiony, spada u niego znacznie poziom poczucia własnej wartości. Bywa, że jest także odtrącony przez klasę. Trudności, z jakimi borykają się uczniowie z dysleksją wynikają z uwarunkowań wewnętrznych, niezależnych od ich chęci i zaangażowania. Aby opanować materiał dydaktyczny tak jak ich rówieśnicy, **muszą włożyć dwu-, trzykrotnie więcej wysiłku**, a i tak efekty są mizerne ze względu na przykład na zbyt wolne tempo pracy lub uporczywie pojawiające się błędy ortograficzne. **Bez pochwał, nagród, pozostawieni sami sobie, przestają się uczyć, nierzadko wagarują. Dysleksji nie da się całkowicie zapobiec, ale można znacznie złagodzić jej konsekwencje**. To znacznie ułatwia start i funkcjonowanie dziecka w warunkach szkolnych. Dysleksja występuje u 10-15% populacji dziecięcej i częściej dotyczy chłopców niż dziewcząt i utrudnia edukację dzieci i młodzieży w największym stopniu nauczycielom j. polskiego, j. obcych oraz matematyki i geografii.

Uczniowie dyslektyczni mają problemy:

- z rozpoznawaniem symboli
- przypominaniu sobie terminów
- posiadają trudności w określaniu kierunków i czasu
- mają kłopoty w orientacji przestrzennej
- trudności z prawidłowym czytaniem i posługiwaniem się mapą (M. Bogdanowicz).

Dziecko po uzyskaniu opinii z poradni psychologiczno-pedagogicznej musi być poddane terapii. Obowiązkiem każdego nauczyciela jest personalistyczne podejście do uczniów oraz troska o efektywne upowszechnianie wiadomości i umiejętności z zakresu danego bloku, bądź przedmiotu. Aby nauczyciel mógł spełnić te obowiązki powinien tak dobrać metody nauczania i pomoce dydaktyczne by w możliwie optymalny sposób zapewnić efektywność pracy całego zespołu w tym uczniów dyslektycznych. Niezwykle ważną sprawą jest właściwe rozpoznanie źródeł niepowodzeń ucznia. Niełatwo jest rozstrzygnąć czy uczeń jest dyslektykiem, czy też jego niepowodzenia na lekcjach geografii lub matematyki mają inne podłoże. Nauczyciel w pracy z takim uczniem musi liczyć na rzetelną diagnozę psychologów i innych kompetentnych osób. Praca z uczniem dyslektycznym jest ciężka, gdyż oni posiadają niską samoocenę, co powoduje, że są albo zamknięci w sobie, albo agresywni i nieposłuszni. Dobry nauczyciel i odpowiedzialni rodzice by odbudować w nich poczucie własnej godności, postarają się znaleźć taka dziedzinę, w której są dobrzy i zdobędą popularność wśród rówieśników.

Generalne zasady postępowania każdego nauczyciela wobec dyslektyka to:

- posadzenie ucznia blisko siebie w celu lepszej obserwacji, by mieć lepszy wgląd na tempo pracy ucznia.
- wyraźne pisanie na tablicy
- zarezerwowanie dla niego w czasie sprawdzianów dłuższego czasu nawet o 1/3
- nie odpytywanie go na środku klasy
- nie zmuszanie go do czytania na głos przy całej klasie
- nie wyrywanie do natychmiastowej odpowiedzi.

Dyslektycy przy odpowiednim sterowaniu procesem nauczania mogą się stać doskonałymi geografami i przyrodnikami. Najlepszą drogą do osiągnięcia tego celu jest nauczanie polisensoryczne, czyli uczenie z zaangażowaniem wszystkich zmysłów ucznia, gdyż jak wskazują badania 35% dyslektyków uczy się wzrokowo, ok. 20% - przez ruch i ćwiczenia praktyczne.

Geografii najefektywniej uczą się poprzez:

- różnego typu obrazy (fotografie, rysunki, filmy)
- ćwiczenia terenowe
- wykresy, diagramy
- czynności praktyczne takie jak konstruowanie map, wykresów, modeli, prostych przyrządów pomiarowych
- gry sytuacyjne, dramę
- powtarzanie i utrwalanie wiadomości i umiejętności w różnej formie.

Sądzę, że ten sposób uczenia daje efekty nie tylko dyslektykom, ale i pozostałym uczniom gdyż z orientacją przestrzenną posiada trudności zdecydowana większość uczniów w klasie. Praca metodami aktywizującymi pobudza uczniów do czynnego udziału w zajęciach i lepszego zapamiętywania przekazywanych treści.

Jedną z bardzo istotnych umiejętności dla prawidłowego przebiegu procesu edukacji przyrodniczej i geograficznej jest **umiejętność poprawnego czytania mapy**, która jest trudnym w odbiorze obrazem symbolicznym, a uczeń styka się z mapą na wszystkich etapach kształcenia. Dlatego też należy położyć szczególny nacisk na wypracowanie tej umiejętności. Aby ułatwić uczniom dyslektycznym pokonywanie trudności w odczytywaniu symboli i orientacji przestrzennej należy zastosować szereg ćwiczeń, polegających na oswojeniu uczniów z mapą jako obrazem przestrzennym a następnie jako obrazem symbolicznym. Pierwsze lekcje z tego zakresu powinny być prowadzone z wykorzystaniem tzw. map obrazkowych, które zawierają zminiaturyzowane rysunki realistyczne a nie symbole zawarte w legendzie mapy. Czytanie mapy obrazkowej powieszanej na tablicy można połączyć z interesującą wyprawą na nieznaną wyspę. Następnie uczniowie sami wykonują tego typu mapę wraz z wymyśloną do niej historią. Gdy uczniowie oswoją się z mapą jako obrazem przestrzennym wówczas nauczyciel może przejść do zapoznawania uczniów z symbolami. Może to uczynić np. poprzez wykonanie kartoników z narysowanymi symbolami stosowanymi na mapach ogólnogeograficznych na jednej stronie i ich objaśnienia na drugiej stronie. Następnie nauczyciel relacjonując różnorodne trasy podróży poleca uczniom przedstawienie przebiegu tych tras za pomocą przygotowanych symboli. Kolejny krok to wykonanie przez uczniów prostej mapy z wykorzystaniem poznanych symboli. Dopiero po tych ćwiczeniach wskazane jest wprowadzanie map drukowanych najpierw ogólnogeograficznych a następnie tematycznych, początkowo w takiej samej skali. Inną trudność dyslektyków to **ustawianie nazw w prawidłowej kolejności**, np. zapamiętanie nazw miesięcy. Można ją pokonać przez wprowadzenie gry symulacyjnej z elementami pantomimy. Gra polega na ucharakteryzowaniu uczniów tak by ich wygląd odzwierciedlał cechy danego miesiąca, następnie poprzez czynione różne gestykulacje pozostali uczniowie rozpoznają, jaki to miesiąc. Dalsze ćwiczenie polega na ustawianiu się uczniów na sygnał nauczyciela w kolejności, w jakiej występują miesiące w roku kalendarzowym. Podobną metodą można poprowadzić lekcje dotyczące układu słonecznego i właściwości planet wchodzących w jego skład. **Zapamiętywanie nazw kierunków świata** na widnokręgu można ułatwić dyslektykom poprzez posadzenie kolegów w sali tak, aby ich imiona kojarzyły się z nazwami kierunków głównych na widnokręgu. **Orientację przestrzenną** można kształtować poprzez popularną grę w okręty używając kierunków świata do ich lokalizacji, organizując różnorodne gry i zabawy terenowe, komputerowe np. żółwia itp. **Przyswajanie terminów geograficznych** ułatwia prowadzenie słowniczka popartego rysunkami, czy też grupowanie pojęć o podobnym brzmieniu.

Poprzez zasygnalizowanie najistotniejszych trudności, na jakie napotykają dyslektycy zachęcam nauczycieli również innych specjalności do zapoznania się z literaturą przedstawiającą zaburzenia innego typu.

Halina Gawron

Literatura:

- Bogdanowicz M., O dysleksji, czyli o specyficznych trudnościach w czytaniu i pisaniu - odpowiedzi na pytania rodziców i nauczycieli, Lublin 1994.
- Bogdanowicz M. Specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu dzieci- nowa definicja i miejsce w klasyfikacjach międzynarodowych, „Psychologia wychowawcza”, 1996, nr 1.
- Cieszyńska J., Nauka czytania krok po kroku : jak przeciwdziałać dysleksji, Kraków 2001.
- Rentflejsz-Kuczyk A., Jak pomóc dzieciom dyslektycznym? Poradnik dla nauczycieli i rodziców, Warszawa, 1999 r.
- Selikowitz M., Dysleksja i inne trudności w uczeniu się, przeł. (z ang.) Agnieszka Wierzejska, Warszawa 1999.
- Butryn D., Uczniowie dyslektyczni a proces nauczania - uczenia się geografii i treści geograficznych w bloku przyrodniczym, „Geografia w szkole”, 1999, nr 5.
-

Grażyna Skrzekucka
doradca metodyczny SCE

SAMORZĄDOWE CENTRUM EDUKACJI W TARNOWIE UPOWSZECHNIA MIĘDZYNARODOWY PROGRAM Z ZAKRESU PROMOCJI ZDROWIA PSYCHICZNEGO

Przyjaciele Zippiego. Program, który kształtuje i rozwija umiejętności psychospołeczne u małych dzieci. Uczy dzieci jak radzić sobie z codziennymi problemami, jak określać uczucia, jak o nich rozmawiać oraz jak najlepiej dobierać sposoby radzenia sobie. Program zachęca również dzieci do pomagania innym ludziom w ich problemach. Nie koncentruje się wyłącznie na pomaganiu dzieciom jak radzić sobie z ich problemami, ale pokazuje, jak ważne jest rozmawianie z innymi, kiedy odczuwamy smutek lub złość, jak również jak ważne jest słuchanie innych, kiedy odczuwają smutek lub złość. Program afirmuje dziecięce zdolności zarówno w zakresie udzielania pomocy, jak i korzystania z udzielanego wsparcia.

Program *Przyjaciele Zippiego* jest niezwykle pod tym względem, dlatego że od samego początku, był tak tworzony, aby był dostosowany **do dzieci w wieku sześciu i siedmiu lat na całym świecie**. Jest oparty na wynikach badań międzynarodowych. Realizowany materiał jest dość ogólny, a prowadzenie programu nie wymaga kosztownego wyposażenia technicznego.

Program *Przyjaciele Zippiego* to cykl 24 zajęć (45 min. każde) prowadzone przez nauczycieli w grupach sześciolatek w przedszkolach i klasach „0” szkół podstawowych. Program po raz pierwszy zrealizowano w Danii i na Litwie, a obecnie jest prowadzony w Brazylii, Indiach, Norwegii, Kanadzie a także w Hong Kongu. Partnership for Children (Partnerstwo na Rzecz Dzieci) nie prowadzi programu w wyżej wymienionych krajach osobiście, natomiast działa za pośrednictwem lokalnych instytucji.

W 2003 roku, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno - Pedagogicznej w Warszawie otrzymało propozycję realizacji programu *Przyjaciele Zippiego*. Wcześniej informację otrzymało dzięki Światowej Organizacji Zdrowia, która wskazała Polskiego Koordynatora Sieci Szkół Promujących Zdrowie jako osobę, zajmującą się zagadnieniami zdrowia psychospołecznego dzieci. Polskie szkoły od kilkunastu lat aktywnie uczestniczą w Europejskim Ruchu Szkół Promujących Zdrowie. W CMPPP po bardzo dokładnym zapoznaniu się z programem w wersji angielskiej i przeanalizowaniu z psychologami treści i metod, podjęto decyzję o pilotażowym wdrożeniu w celu sprawdzenia, czy i w jakim stopniu program może być przydatny i realizowany w ramach edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej? Rozpoczęcie pilotażu poprzedziło: przetłumaczenie na język polski, adaptacja i druk pakietu materiałów dla realizato-

rów i trenerów programu oraz przygotowanie materiałów informacyjnych o programie (szczegółowe informacje na stronie www.cmppp.edu.pl). Po ukończeniu pierwszego etapu pilotażu odbyła się szczegółowa analiza ewaluacji programu i wniosków zgłoszonych przez realizatorów. Wyniki ewaluacji: wszyscy nauczyciele (100% otrzymanych odpowiedzi) uważają, że program *Przyjaciele Zippiego* jest wartościowy dla dzieci i powinien być realizowany w innych placówkach. Program okazał się szczególnie cenny dla klas integracyjnych oraz w dużym stopniu przyczynił się do poprawy funkcjonowania w grupie dzieci z zaburzeniami emocjonalnymi.

Realizacja ogólnopolska: W październiku 2005 r. przeszkolono 20 trenerów z 10 wybranych województw Polski. Od listopada do stycznia 2006 r. trenerzy przeszkolili 121 nauczycieli. W 2005/2006 roku programu *Przyjaciele Zippiego* został zrealizowany w 110 placówkach. Programem objęto 2840 dzieci. Obecnie jest realizowany w 172 przedszkolach i szkołach podstawowych w całej Polsce.

CMPPP w ramach współpracy z ośrodkami doskonalenia nauczycieli z całej Polsce zaprosiło nasze Centrum do prowadzenia szkoleń w ramach programu. W dniach 23-24 października 2006 roku w Warszawie CMPPP doradca metodyczny Grażyna Skrzekucka wzięła udział w kursie dla trenerów programu *Przyjaciele Zippiego*.

W ramach umowy, Samorządowe Centrum Edukacji zobowiązało się do upowszechniania programu z zakresu promocji zdrowia psychicznego na terenie województwa małopolskiego i wdrażania Programu na obszarze działania Samorządowego Centrum Edukacji w Tarnowie. Podczas spotkania informacyjnego o Programie 10 placówek zdecydowało się na realizację programu *Przyjaciele Zippiego* w roku szkolnym 2006/2007: Przedszkole Publiczne w Zakliczynie, PP w Borzęcinie Górnym, PP nr 9 w Brzesku, PP w Żabnie, PP w Niedomicach, PP nr 8 w Tarnowie, PP nr 14 w Tarnowie, PP nr 20 w Tarnowie, PP nr 32 w Tarnowie, SP w Lubczy.

Samorządowe Centrum Edukacji w Tarnowie przeprowadziło dwudniowe szkolenie dla nauczycieli z zainteresowanych placówek. Nauczyciele odbyli 12 godzinne szkolenie dla realizatorów Programu *Przyjaciele Zippiego*. Samorządowe Centrum Edukacji w Tarnowie gwarantuje nauczycielom realizującym program możliwość udziału w metodycznych seminariach konsultacyjnych i spotkaniach służących wymianie doświadczeń oraz przygotowaniu do kolejnych części Programu.

Kolejna grupa nauczycieli zostanie przeszkolona przez SCE jesienią 2007 roku. Zachęcamy osoby zainteresowane programem oraz szkoleniami do bezpośredniego kontaktu z trenerem p. Grażyną Skrzekucką tel. 6963380, 6963381, w poniedziałki i piątki lub tel. kom 601998062 lub grazyna.skrzekucka@sce.pl

Grażyna Skrzekucka

RADY RODZICÓW W POLSKIM SYSTEMIE OŚWIATY

Podstawy prawne i zakres kompetencji Rad Rodziców na tle prawa oświatowego:

Konstytucja RP:

- Prawo do wychowania dziecka zgodnie z własnymi przekonaniem art. 48 ust. 1.
- Prawo do bezpłatnej nauki art. 70.
- Wolność wyboru dla własnych dzieci szkoły innej, niż publiczna oraz udziału w tworzeniu jednostek oświatowych art. 70.
- Ochrony dzieci przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją art. 72.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy:

- Wykonywanie aż do pełnoletniości władzy rodzicielskiej nad dzieckiem art. 92. Kierowanie się przede wszystkim dobrem dziecka.
- Wychowanie i kształtowanie dziecka i przygotowanie do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień art. 96.

Ustawa o systemie oświaty – prawa indywidualne:

- Prawo do nauki religii w szkole.
- Prawo do podtrzymywania tożsamości narodowej w szkole.
- Prawo do wcześniejszego rozpoczynania przez dziecko obowiązku szkolnego.
- Prawo do spełniania przez dziecko obowiązku szkolnego poza szkołą.
- Prawo do indywidualnego toku nauki.

Ustawa o systemie oświaty – prawa zbiorowe:

- Prawo do tworzenia rady rodziców w szkole art. 53.
- Prawo do składania do organów prowadzących szkołę opinii i wniosków dotyczących wszystkich spraw szkoły lub placówki art. 54.
- Prawo do udziału przedstawicieli RR w pracach komisji konkursowej wybierającej dyrektora szkoły lub placówki art. 36a ust. 5.
- Prawo do reprezentacji w ramach rady szkoły art. 51.
- Prawo do gromadzenia własnych funduszy.

Ustawa o dostępie do informacji publicznej z 6 września 2001:

- Plany dotyczące środków przekazywanych przez organ założycielski – od urzędników samorządu terytorialnego.
- Sposób rozdysponowania budżetu oraz środków z rachunku dochodów własnych – od dyrektora szkoły.

Karta nauczyciela:

- Prawo do wnioskowania o dokonanie oceny pracy nauczyciela oraz oceny pracy dyrektora art. 6a.
- Prawo do opiniowania dorobku zawodowego nauczyciela w związku z ubieganiem się przez niego o awans zawodowy na wyższy stopień art. 9c.

Art.53. Ustawy o Systemie Oświaty:

1. W szkole i placówce **może** działać rada rodziców, stanowiąca reprezentację rodziców uczniów.
2. Zasady tworzenia rady rodziców uchwała ogół rodziców uczniów tej szkoły lub placówki.
3. Rada rodziców uchwała regulamin swojej działalności, który nie może być sprzeczny ze statutem szkoły lub placówki.
4. Reprezentacja rodziców może przybrać także inną nazwę niż określona w ust.1.

Uchwała o powołaniu do życia Rady Rodziców:

- Podejmowana podczas zebrania ogólnego rodziców
- Treść i sposób jej podjęcia podany wcześniej do wiadomości
- Uchwała stanowi podstawę funkcjonowania Rady Rodziców w szkole.

Regulamin działalności Rady Rodziców zgodny ze Statutem szkoły lub placówki:

- Nadaje nazwę Radzie Rodziców.
- Określa cele i zadania Rady Rodziców: np. *podejmowanie działań zmierzających do doskonalenia statutowej działalności szkoły.*
- Określa organizację wewnętrzną Rady: Skład Prezydium (prezes, wiceprezes, skarbnik), Komisję Rewizyjną, zebranie ogólne.
- Podział kompetencji.

„Krok po kroku” działania Rady Rodziców:

- Pierwsze spotkanie sprawozdawczo – wyborcze we wrześniu.
- Wyłonienie przedstawicieli delegatów oddziałów na zebranie Rady Rodziców.
- Zebranie Rady rodziców i przeprowadzenie wyborów do Prezydium i Komisji Rewizyjnej RR.
- Ustalenie planu działań oraz preliminarza wydatków.
- Ustalenie kalendarza spotkań oraz sposobu informowania rodziców o działaniach.
- Prowadzenie bieżącej działalności zgodnie z opracowanym Regulaminem oraz wg przyjętego planu działań.

Finanse Rady Rodziców:

- Księgowość:
 - o Osoba fizyczna (na umowę).
 - o Firma zajmująca się profesjonalnym świadczeniem usług.
- Zarządzanie finansami:
 - o Kompetencje prezydium.
 - o Kontrola wewnętrzna (procedury).
- Źródła finansowania:
 - o Składki rodziców (dobrowolne).
 - o Darowizny.
 - o Zbiórki i inne wpływy.
- Planowanie finansowe:
 - o Preliminarz finansowy na rok szkolny.

Finanse Rady Rodziców:

- NIP? Tak, ponieważ bez NIP-u nie zawrzemy samodzielnie żadnej umowy nie otrzymamy faktur VAT, nie rozliczymy się w Urzędzie Skarbowym.
- REGON? Nie, ponieważ RR nie jest samodzielną jednostką organizacyjną, ale organem szkoły.
- Samodzielny rachunek bankowy? Tak, ponieważ Rada Rodziców prowadzi samodzielną gospodarkę finansową.

Beata Drwal

Artykuł przygotowano w oparciu o materiały z konferencji metodycznej z Wydawnictwem MAC Edukacja

dr Wiktoria Wróblewska

Instytut Statystyki i Demografii Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie

„RODZINA RAZEM PRZECIWIW AIDS”

Od początku lat 90. w Polsce obserwuje się zburzenie wszelkich granic ludzkiej intymności, które łączy się z dekonstrukcją dotychczasowych wzorców aksjologicznych młodzieży w sferze płciowości i życia seksualnego człowieka.

Wartości przekazywane w domu rodzinnym okazały się za słabe i nie wytrzymały zderzenia z przekazem mediów i napływem kultury zachodniej. Nastąpiło osłabienie wpływu rodziców, szczególnie ojca, na kształtowanie osobowości i postaw dzieci i młodzieży. W rodzinach pełnych wychowuje się i dorasta ponad 82% z prawie trzech milionów młodych Polaków w wieku 15-19 lat. Rodzina i udane życie małżeń-

skie wciąż zajmują pierwsze miejsce wśród wartości młodzieży. Tylko 8% osób w wieku do 35 lat uważa małżeństwo za instytucję przestarzałą. Coraz częściej jednak osoby młode odchodzą od tradycyjnego wzorca tworzenia rodziny i wskazują na związki kohabitacyjne jako poprzedzającą formę małżeństwa.

Obniża się wiek inicjacji seksualnej oraz wzrasta udział młodych osób podejmujących życie seksualne. Wśród uczniów w wieku 15-19 lat prawie co czwarta dziewczyna i 35% chłopców udzieliło odpowiedzi twierdzącej na pytanie o doświadczenie inicjacji seksualnej.

Badania przekrojowe realizowane wśród osób nastoletnich nie pozwalają na wyznaczenie średniego wieku inicjacji, a wszelkie takie próby są błędne. Mediana wieku inicjacji dla obecnego pokolenia młodych osób wynosi ok. 19 lat dla dziewcząt i ok. 18,5 roku dla chłopców.

Ryzyko związane z wczesnymi związkami seksualnymi, to możliwość poważnych konsekwencji zdrowotnych w postaci chorób przenoszonych drogą płciową, zarażenie, którymi z immunologicznego punktu widzenia jest szczególnie łatwe w przypadku osób w okresie dojrzewania.

Mimo tych zmian, Polska należy do krajów o najwyższym odsetku młodzieży, która decyduje się na odkładanie inicjacji seksualnej na później. Tylko wśród studentów w Japonii odsetek mających za sobą doświadczenie inicjacji jest tak niski jak w Polsce.

Wśród czynników różnicujących zachowania w sferze seksualnej młodzieży w Polsce, najbardziej znaczącą rolę odgrywa system wartości i norm wynikający z przekonań i życia religijnego młodzieży. Polskie nastolatki mają bardzo dobrą komunikację z rodzicami; prawie 100%, zarówno dziewcząt, jak i chłopców w wieku 11 lat nie ma problemów w rozmowach z matką; w wieku 13 lat odsetek ten wynosi 93%, a w wieku 15 lat - ponad 90%. Wyniki dla ojców wskazują także na jeszcze duży potencjał zaufania ze strony dzieci, jednakże są gorsze niż dla matek.

Z drugiej strony ponad jedna czwarta młodych osób nie rozmawiała nigdy z rodzicami o dojrzewaniu płciowym, gdy byli w wieku 14-18 lat, a tylko 15% rozmawiało z rodzicami w sposób otwarty i dogłębny. Wyniki takie dotyczą studentów, można więc przypuszczać, że przekaz wiedzy w innych rodzinach może być jeszcze słabszy.

Media zastąpiły rodziców, a także szkołę, w zakresie przekazu informacji dotyczących środków antykoncepcyjnych. Powszechność stosowania środków antykoncepcyjnych świadczy o tym, że na poziomie zapobiegania ciąży wśród nastolatków jest to wiedza wystarczająca.

W czasie pierwszych kontaktów seksualnych ponad 80% stosowało środki zapobiegające zajściu w ciążę, a we wszystkich zestawieniach dominuje prezerwatywa.

Wiedza instrumentalna, którą dysponują nastolatki nie jest wystarczająca dla rzeczywistej ochrony zdrowia młodych osób w Polsce. Zdrowie, według definicji Światowej Organizacji Zdrowia WHO, jest dobrostanem fizycznym, psychicznym i społecznym, a nie tylko brakiem choroby i inwalidztwa.

Takie holistyczne podejście do zagadnień zdrowia młodego pokolenia jest możliwe tylko przy integracji działań różnych środowisk mających wpływ na wychowanie dzieci i młodzieży, wśród których rodziny i rodzice powinny mieć miejsce uprzywilejowane i podstawowe.

dr Wiktoria Wróblewska

Renata Such

doradca metodyczny SCE, nauczyciel dyplomowany

INNOWACJE PEDAGOGICZNE

Z czym intuicyjnie kojarzy się słowo „*innowacja*”? To pewnego rodzaju nowatorstwo. Nie ograniczając się jedynie do szkoły i dydaktyki, można powiedzieć, że innowacja to zmiana polegająca na wprowadzeniu czegoś jakościowo nowego w danej dziedzinie życia społecznego. Większość nauczycieli uczest-

niczyła w innowacji oświatowej, wprowadzanej w 1999 roku jako tzw. reforma edukacji, obejmująca swym zasięgiem wszystkie szkoły w Polsce. W myśl założeń reformy systemu edukacji, każdy nauczyciel był zobligowany, niejako odgórnie, do dokonywania zmian nowatorskich w warsztacie pracy oraz sposobie patrzenia na proces nauczania.

Marketingowo rzecz ujmując, można przyjąć, że innowacje pedagogiczne dają nauczycielowi możliwość świadczenia nowych usług na rynku edukacyjnym. To za ich pomocą nauczyciel może rozszerzyć swoją działalność o nowe elementy i wyjść poza podstawę programową. Pamiętać należy, że innowacja nie może prowadzić do zmiany typu szkoły, ale może obejmować wszystkie lub wybrane zajęcia edukacyjne, całą szkołę, oddział lub grupę.

Akty prawne

Wykaz aktów prawnych regulujących prowadzenie innowacji w szkole.

- **Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty** (Dz. U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329 z późniejszymi zmianami).
- **Rozporządzenie MENiS z dnia 19 lutego 2002 r. (zm. 29.05.2003 r.)** w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji.
- **Rozporządzenie MENiS z dnia 9 kwietnia 2002 r.** w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki.
- **Rozporządzenie MENiS z dnia 12 lutego 2002 r.** w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych.
- **Rozporządzenie MENiS z dnia 26 lutego 2002 r. (zm. 30.11.2006 r.)** w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.
- **Rozporządzenie MENiS z dnia 5 lutego 2004 r.** w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania, podręczników oraz cofania dopuszczenia.
- **Rozporządzenie MENiS z dnia 10 września 2002 r.** w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudniać nauczycieli.
- **Rozporządzenie MENiS z dnia 30 lipca 2002 r.** w sprawie warunków tworzenia, organizacji oraz działania klas i szkół sportowych i szkół mistrzostwa sportowego.
- **Rozporządzenie MENiS z dnia 18 kwietnia 2002 r.** w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego oraz zapowiedziane nowe zawody.
- **Rozporządzenie MEN z dnia 31 marca 2006 r.** w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach: blacharz, blacharz samochodowy, koszykarz-plecionkarz, kucharz, mechanik pojazdów samochodowych, monter kadłubów okrętowych, technik bezpieczeństwa i higieny pracy, technik pożarnictwa, technik technologii wyrobów skórzanych i złotnik - jubiler.

Przegląd innowacji oświatowych

Zgodnie z *Rozporządzeniem MENiS z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki* „innowacja pedagogiczna to nowatorskie rozwiązania programowe, organizacyjne lub metodyczne, mające na celu poprawę jakości pracy szkoły”.

To określenie nie tylko definiuje czym jest innowacja pedagogiczna, ale również klasyfikuje innowacje na trzy grupy: programowe, organizacyjne i metodyczne. Zgłaszając do organu nadzorującego wprowadzenie innowacji pedagogicznej w szkole określa się jakiego rodzaju będzie to innowacja.

Najczęściej występujące innowacje oświatowe:

- ⇒ **kształceniowe (dydaktyczne)** - dotyczą wszelkich metodycznych, programowych i organizacyjnych zmian w zakresie sposobów nauczania,
- ⇒ **wychowawcze** - obejmują swoim zakresem wszelkie zmiany dokonywane w zakresie celów, metod, treści i zasad oraz osiągnięć związanych z działaniami określanymi mianem pedagogicznych oddziaływań wychowawczych kształtujących postawy osobowe indywidualne i społeczne,
- ⇒ **opiekuńcze** - dotyczą wszelkiego rodzaju zmian podejmowanych w zakresie celów, metod, treści i zasad, jak również zmian technologicznych i organizacyjnych w ramach istniejących funkcji opiekuńczych w systemie edukacji,
- ⇒ **terapeutyczno - zdrowotne** - obejmują te działania o charakterze zmian wprowadzanych w ramach kształcenia, wychowania i opieki, które dotyczą szeroko pojmowanej problematyki kondycji zdrowotnej indywidualnej i społecznej,
- ⇒ **przedmiotowe** - obejmują określony typ działań zmieniających charakter dotychczasowego programu nauczania przedmiotu o nowe cele edukacyjne oraz treści i wymagane osiągnięcia w ramach przedmiotów realizowanych w szkole,
- ⇒ **eksperyment pedagogiczny** - działania służące podnoszeniu skuteczności kształcenia w szkole, w ramach których są modyfikowane warunki, organizacja zajęć edukacyjnych lub zakres treści nauczania, prowadzone pod opieką jednostki naukowej,
- ⇒ **reforma oświatowa** - systemowa zmiana formalno - prawna oraz organizacyjna w zakresie szeroko zakrojonych działań pedagogicznych w obszarze edukacji narodowej.

Klasyfikacja według rodzaju rozwiązań innowacyjnych:

- ⇒ **innowacje programowe** - dotyczą wszelkich zmian celów, treści i wymaganych osiągnięć w dziedzinie kształcenia, wychowania, opieki, terapii,
- ⇒ **innowacje metodyczne** - obejmują wszelkie zmiany dokonywane w sposobie nauczania i dotyczą przede wszystkim - techniki przekazu i egzekwowania wiedzy w edukacji szkolnej,
- ⇒ **innowacje technologiczne** - obejmują zmiany w zakresie stosowanych technologicznych środków kształcenia, wychowania, opieki, terapii,
- ⇒ **innowacje organizacyjne** - dotyczą wszelkich zmian strukturalnych określających funkcje i role w systemie organizacyjno - instytucjonalnym oświaty; często występują w obszarze zmian związanych z zarządzaniem.

Podział według kryterium określającego rodzaj zmian:

- ⇒ **przekształcenie** - rozumiane jako rodzaj zmiany innowacyjnej nie będącej jedynie prostym zastąpieniem jednych elementów przez drugie; przekształcenie obejmuje wyrażnie jakościowe zmiany w obszarze podejmowanych działań,
- ⇒ **poszerzenie** - dotyczy rozszerzenia podejmowanych działań pedagogicznych o to wszystko, co jest niezbędnym, a nie musi stanowić wyrażnej nowości,

- ⇒ **uzupełnienie** - innowacja, która jest zwykle związana z wprowadzeniem czegoś nowego do istniejącego stanu, czy ogółu stosowanych rozwiązań, nie podważając w istotnym stopniu ich podstawowego znaczenia i użyteczności,
- ⇒ **zastąpienie** - najczęściej stosowany rodzaj zmiany innowacyjnej polegający na zastąpieniu jednego rozwiązania drugim,
- ⇒ **eliminacja** - rodzaj zmiany innowacyjnej, który wiąże się z wyłączeniem, usuwaniem lub wykluczeniem pewnych elementów spośród innych,
- ⇒ **dostosowanie** - polega na dostosowaniu, dostrojeniu dotychczasowych działań do postaci, którą można określić jako odpowiednią, adekwatną do aktualnie istniejącego stanu rzeczy,
- ⇒ **wzmocnienie** - polega na umocnieniu działań nowych, by stały się odporniejsze na zniszczenie,
- ⇒ **integracja** - rodzaj zmiany polegający na wszelkich procesach tworzenia określonych całości z jakichś części; wiąże się z procesami scalania, czy zespalania się elementów w nowe całości.

Rodzaje innowacji według stopnia kreatywności:

- ⇒ **pionierskie** - rodzaj innowacji, których liczne elementy posiadają określone cechy nowości. Innowacje tego typu winny torować nowe drogi w obranej dziedzinie,
- ⇒ **asymilacyjne** - innowacje, których istotą zmiany jest przyswojenie, przystosowanie, wchłonięcie na zasadzie adaptacji, integracji nowych działań czy treści do istniejącego już wcześniej doświadczenia, praktyk i wiedzy.

Podział według kryterium źródła innowacji:

- ⇒ **powstałe z osobistego doświadczenia zawodowego** - źródłem innowacji jest to wszystko, co stanowi wynik własnych doświadczeń pedagogicznych, przetworzonych w nowe jakości działań pedagogicznych do użytku szkolnego,
- ⇒ **adoptowane** - innowacje, których źródło stanowią wszelkie doświadczenia pedagogiczne osób drugich, mogące być wdrażane i przystosowywane do własnej praktyki pracy, których autorskie źródło możemy ujawnić i wskazać,
- ⇒ **adaptowane** - innowacje, które nie stanowią już prostego przyswojenia nowej wiedzy czyjeś autorstwa, lecz stanowią określony typ - nową praktykę pedagogiczną, która uzupełniana jest o pewien zespół modyfikacji wprowadzonych na podstawie osobistych, autorskich doświadczeń.

Ogólne zasady przygotowania innowacji

O wprowadzeniu innowacji w szkole decyduje Rada Pedagogiczna na podstawie uchwały. Rozpoczęcie innowacji pedagogicznej jest możliwe po zapewnieniu przez szkołę odpowiednich warunków kadrowych i organizacyjnych, niezbędnych do realizacji planowanych działań innowacyjnych. W przypadku, gdy rozpoczęcie innowacji wiąże się z przyznaniem szkole dodatkowych środków budżetowych, wymagana jest pisemna zgoda organu prowadzącego na finansowanie planowanych działań.

Rekrutacja do szkół lub oddziałów, w których prowadzona jest innowacja odbywa się na zasadzie powszechnej dostępności. Innowacja pedagogiczna nie może naruszać uprawnień ucznia do bezpłatnej nauki, wychowania i opieki, a także uzyskania wiadomości i umiejętności niezbędnych do ukończenia danego typu szkoły.

Przy wprowadzaniu innowacji ważne są też zasady proponowane przez Petera Druckera. Mianowicie skuteczna innowacja musi być prosta i na coś ukierunkowana, a skuteczność innowacji zachodzi, gdy proces zmiany rozpoczynamy od małej sprawy. Skuteczność innowacyjności przejawia się również w programowym dążeniu do dominacji w danej dziedzinie. Według Petera Druckera w praktyce innowacyjności nie należy „być zbyt sprytnym, rozpraszać się, wprowadzać innowacji dla przyszłości”.

Uchwałę Rady Pedagogicznej w sprawie wprowadzenia innowacji wraz z opisem jej zasad oraz opinią rady szkoły i zgodą autora lub zespołu autorskiego innowacji dyrektor szkoły przekazuje Kuratorowi Oświaty i organowi prowadzącemu szkołę w terminie do dnia 31 marca roku poprzedzającego rok szkolny, w którym jest planowane rozpoczęcie innowacji.

Jak wprowadzać innowacje pedagogiczne w swój warsztat pracy? Od czego zacząć planowanie procesu dydaktycznego? Jak wypełnić wniosek do organu nadzorującego? Aby poznać odpowiedź, zapraszam na moje warsztaty dotyczące innowacji pedagogicznych.

Renata Such

Literatura

1. Encyklopedia popularna, Warszawa 1998.
2. Malinowski M., Zarządzanie innowacjami pedagogicznymi w praktyce szkolnej, Warszawa 1999.
3. Drucker F. P., Innowacje i przedsiębiorczość - Praktyka i zasady, Warszawa 1992.